

---

historija

Esad Kurtović

TRI SREDNJOVJEKOVNA HERCEGOVAČKA BIOGRADA

Sažetak: Kao uobičajeno i rašireno ime u slavenskom svijetu Biograd predstavlja naselje koje se isticalo u svome okruženju i stoga nosilo prepoznatljivo ime. Na hercegovačkom području u srednjem vijeku egzistirala su tri Biograda: kod Konjica, Nevesinja i Trebinja. Formirani su geostrateški na važnim komunikacijama i kontinuirani su izrazi naseljenosti u svim fazama prošlosti. Očuvani arhivski pokazatelji u razvijenom srednjem vijeku omogućavaju praćenje tvrđavskog kompleksa za konjički i nevesinjski Biograd, koji imaju i svoja podgrađa dok je trebinjski Biograd tada na razini seoskog naselja.

Cljučne riječi: Biograd kod Konjica, Biograd kod Nevesinja, Biograd kod Trebinja

***

Na istočnoj jadranskoj obali kao i u većem broju slavenskih zemalja egzistiralo je i egzistira ime naselja Biograd u različitim oblicima (Biograd, Beograd, Belgrad, Belograd, Belohrad, i sl.), što ukazuje na njegovu starost i raširenost među Slavenima. Izvjesna je motivacija nastanka imena u namjeri da se istakne lijepi bijeli grad (bijela tvrđava) koji izgledom dominira okolinom.¹

---

¹ Београд, Етимолошки речник српског језика, Свеска 3 (Бе-БЈ), (уредник Александар Лома), Српска академија наука и уметности, Београд 2008, 114-117; Mirjana Detelić-Marija Ilić, Beli grad: poreklo epske formule i slovenskog toponima, Balkanološki institut, Srpska akademija nauka i umetnosti, Posebna izdanja 93, Beograd 2006, 84-96.

U srednjem vijeku u Bosni naročito se ističu Biograd (Prusac) kod Donjeg Vakufa, te istoimena naselja kod Konjica, Trebinja i Nevesinja. U namjeri da prezentiramo poznate informacije i iniciramo daljnja istraživanja, na ovom mjestu predstavljamo tri hercegovačka Biograda.² Informacije o njima nisu brojne ali su i u dosadašnjim obradama izazvale značajni interes. U obzir su uzeti pristupi Mihaila Dinića, Pave Anđelića, Marka Vege, Desanke Kovačević-Kojić i drugih autora kao i leksikonska sagledavanja. Uprkos skretanju pažnje historičara i arheologa na dosta neriješenih pitanja, sistematičnija iskopavanja i istraživanja su izostala i to je prva stepenica pred kojom se nalaze aktualni zahtjevi struke.

Biograd (Konjic)

Konjički Biograd smješten je u župi Neretva koja je obuhvatala šire područje Konjica u gornjem toku rijeke Neretve među planinskim masivima Čvrsnice, Bitovnje i Bjelašnice sa sjevera i Prenja sa juga. Srednjovjekovni Biograd je tvrđava situirana zapadno od Konjica na lijevoj obali Neretve. Sa sjevera tvrđavu opasuje rijeka Neretva, sa istoka dolina potoka Radave a sa zapada potok Drecelj. To je savremeni lokalitet Grad sa ostacima utvrde koja se izdiže na oko 200 metara iznad korita Neretve a kao povoljno geostrateško stanište imao je svoj značaj i u ranijim razdobljima prošlosti. U podnožju Biograda na mjestu gdje se vršio prelaz preko rijeke Neretve u naselje Konjic razvio se Podbiograd, naselje koje su Turci nazvali Belgradžik.³

---

2 Da bi se izbjegla konfuzija o kom Biogradu je riječ, u tekstu ćemo koristiti nazive konjički, nevesinjski i trebinjski Biograd.

3 Marko Vego, *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, Svjetlost, Sarajevo 1957, 12; Pavao Anđelić, *Srednjovjekovni gradovi u Neretvi*, Glasnik Zemaljskog muzeja, Arheologija Nova serija 13, Sarajevo 1958, 179-185; Isti, *Historijski spomenici Konjica i okoline*, Skupština opštine, Konjic 1075, 125-129; Desanka Kovačević-Kojić, *Градска насеља средњовјековне босанске државе*, Веселин Маслеша, Сарајево 1978, 112-113; P. Anđelić, *Grad Biograd*, Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Tom III, Zemaljski muzej, Sarajevo 1988, 213; M. Vego, *Tri povelje o posjedima hercega Stjepana Vukčića Kosače*, Most V/19-20, Mostar 1978, 127; Синиша Мишић, *Биоград*, Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља према писаним изворима, Завод за уџбенике, Београд 2010, 45. О Конјичу, Esad Kurtović, *Konj u srednjovjekovnoj Bosni*, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo 2014, 379-385.

Biograd se spominje u čuvenim poveljama o posjedima Stjepana Vukčića Kosače 1444. (*Hunereti Biogrado castello con contato*)⁴, 1448. (*castrum Welligrad*) i 1454. (*civitate Biograd cum castris et pertinentiis suis*).⁵ Povelje su odraz posjeda Kosača iz vremena Stjepanovog sinovca vojvode Sandalja Hranića kojemu je po svemu i pripadao i konjički Biograd, dok se podrazumijeva da je ranije bio u rukama vlastele Sankovići.

Uprkos kontinuitetu egzistencije i važnosti koja proizlazi iz osiguranja važnog prijelaza preko Neretve koji se vršio kroz Podbiograd, u dubrovačkim arhivskim vrelima prvi spomen Biograda povezan je tek za drugu polovinu jula 1445. godine. Cvjetan Milišić iz Drijeva tada je podigao tužbu protiv Petra Radinovića, kastelana Biograda, zbog krađe konja sa sedlom vrijednosti 15 dukata, u novcu iznos od 18 dukata i devet perpera, zatim sitnih stvari u vrijednosti 30 perpera, te mača, noža i ogrtača.⁶ Spomen kastelana je značajan. Kastelani imaju prvenstveno vojnu funkciju kao zapovjednici posada u tvrđavama i to su predstavnici sitnijeg plemstva.⁷ Obzirom na Povelju kralja Alfonsa Aragonskog za Stjepana Vukčića iz 1444⁸, rekli bismo da je kastelan Biograda Petar Radinović bio čovjek vojvode Stjepana Vukčića Kosače. Ako su predstavnici vlastele Sankovići, gospodari gornjeg toka rijeke Neretve, Nevesinja, Dabra i Popova do mora⁹, držali ranije područje lijeve obale Neretve,

---

4 Almir Peco, The 1444 Treaty between King Alfonso V of Aragon and Grand Duke Stjepan Vukčić, „Reflections on Life and Society in the Western Balkans. Studies in the History of Bosnia and Herzegovina“, Journal of the Faculty of Philosophy (History, History of Art, Archeology), Volume 7, Number 2, Special issue, Sarajevo 2020, 84. Ranije citano: “Himereti” i tako preneseno u literaturi, Ludvig Thallózy, Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter, München und Leipzig, 1914, 362; Михаило Динић, Земље херцера Светогора Саве, Глас Српске академије наука и уметности 182, Београд 1940, 203-204.

5 Ludvig Thallózy, Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter, 379, 397; Михаило Динић, Земље херцера Светогора Саве, 203-204.

6 „Çuietanus Milisich de Narente ... fecit lamentum supra Petar Radinouich castellanum Biogradi, dicens quod per vim accepit sibi unum equum cum sella valoris ducatorum XV, ducatis XVIII et yperperis VIII et alias res minutas valoris yperperorum XXX et unam spatam et unam cortellesiam et unum mantellum. [Testes:] Çiuoe Tichoeuich, Vuchas Ostoich, Michoç Anzolouich, Vuchaç Dercholiza” (20.7. 1445), Državni arhiv u Dubrovniku (dalje DAD), Lamenta de foris, XIX, 139.

7 Д. Ковачевић-Којић, Градска насеља средњовјековне босанске државе, 252.

8 A. Peco, The 1444 Treaty between King Alfonso V of Aragon and Grand Duke Stjepan Vukčić, 84.

9 Јованка Мијушковић, Хумска властеоска породица Санковићи, Историјски часопис 11, Београд 1961, 31-32, 39-40, 50-51.

i kod Konjica¹⁰, onda se moramo složiti sa postavkom da je isti posjed vojvoda Sandalj Hranić preuzeo od Sankovića, kada i ostala područja 1404. godine.¹¹

Tužba iz juna 1449. daje veći broj informacija kojima se obogaćuje historija Biograda. Neke, poput povezanosti Neretve sa Biogradom, u dovoljnoj mjeri ostaju nejasne. Tužbu podiže Milašin Đurašević protiv Radića Paštrovića, vazala hercega Stjepana Vukčića Kosače, te njegove supruge Jelene, zbog toga što su poslali svoje ljude koji su pod okriljem noći izvršili krađu 2,5 peče (komada) tkanina u kući krstjanina Obicena (Obizena) u mjestu zvanom „Eretua“ pod Biogradom.¹² Pored krstjanske kuće, podatak izrijeком spominje mjesto Neretvu situirano podno Biograda (*in domo de Obizen patarino in loco vocato Eretua sub Belgrado*), pa se pitanje Neretve može tumačiti kao naselje ali i kao relikv imenovanja župe. Mišljenje Pavla Anđelića, najboljeg poznavatelja medievalnog Konjica, je da je Neretva drugačije imenovanje za Konjic¹³, ali pri tome bi nejasno bilo smještanje Biograda i Podbiograda na lijevoj a Konjica na desnoj obali rijeke Neretve. Naredni pokazatelj je iz oktobra 1466. i predstavlja presudu izvršenu pred dubrovačkim sudom koju su pokrenuli krstjani protiv Ruska zbog navodnog prisvajanja deponiranog novca.¹⁴ Krstjanin Radisav, jedan iz zajednice krstjanina Bjelosava, u Neretvi, dijelu Bosne, preko rijeke

---

10 Jedno dubrovačko poslanstvo upućeno vojvodi Radiću Sankoviću imalo je dopuštenje da ga traži do Konjica: „de mittendo ambassiatam ad Radiç Semchouich“; „de mittendo dictos ambassiatores elligendos ad dictum Radiç usque in Papaua et abinde ultra voluntate dictorum non preterendo flumen Chognić“ (17.8. 1399), DAD, Reformationes XXXI, 135v; J. Мијушковић, Хумска властеоска породица Санковићи, 51.

11 P. Anđelić, Srednjovjekovni gradovi u Neretvi, 228-229; J. Мијушковић, Хумска властеоска породица Санковићи, 52.

12 „Millassinus Giurasseuich ... fecit lamentum supra Radiç Pastrouich nobilem chercechi Stiepani et Jelenam eius uxorem, dicens quod miserunt homines suos qui furati fuerunt ipsi Millasino pecias duas cum dimidia panorum de quinquaginta de nocte in domo de Obizen patarino in loco vocato Eretua sub Belgrado“ (19.6. 1449), DAD, Lamenta de foris, XXII, 105v. Ime tužioca pogrešno (Živanović) u, Душанка Динић-Кнежевић, Тканине у привреди средњовековног Дубровника, Српска академија наука и уметности, Београд 1982, 265, напомена 72.

13 P. Anđelić, Srednjovjekovni gradovi u Neretvi, 228-229.

14 „Radissauus patharenius, unus de societate Biellossau i pathareni in Neretva, partium Bosne, citra flumine de Subtus Belgrad, ... petitionem exposuit contra et aduersus Ruschum Tudrouich, dicens et petens dictus Radissauus per hec formalia verba, videlicet, ego Radissauus dedisse tibi ad saluandum in depositum penes te in contatibus yperperos viginti de grossos, vellem nunc et peto quod tu michi dictos yperperos restituas ...“ (17.10. 1466), DAD, Diversa Cancellariae, LXXIII, 98v. Kod M. Dinića navedeno je pogrešno da se radi o svesku serije Diversa Notariae, M. Динић, Из Дубровачког архива, III, Српска академија наука и уметности, Београд 1967, 215-216.

u Podbiogradu (*in Neretva, partium Bosne, citra flumine de Subtus Belgrad*), izjavio je da je deponirao kod Ruska Tudrovića 20 perpera dubrovačkih dinara u namjeri da ih podigne kada mu zatrebaju. Optuženi Rusko je to negirao pa su suci tražili da krstjanin Radisav ponudi svjedoke. Kao svjedok pojavljuje se krstjanin Cvjetko, također iz zajednice krstjana (*ex supranominate societate*), ali Cvjetko u svome iskazu nije potvrdio navode krstjanina Radisava, pa su knez i suci oslobodili Ruska od iznijete optužbe.¹⁵

Aktuelne informacije ne omogućavaju potpuno jasnu sliku. Pisani izvori bilježe urbane cjeline Biograd, Podbiograd, Neretvu i Konjic. Dok je pitanje naselja pod imenom Neretva na desnoj obali rijeke gdje egzistira naselje Konjic još uvijek nejasno¹⁶, prisustvo krstjana i njihova hiža (*in domo de Obizen patarino; de societate Biellossau pathareni*) koja je egzistirala podno Biograda nisu sporni.¹⁷ Podrazumijeva se i da je uz hiže egzistirao gostinjac kojim su se služili i dubrovački trgovci.¹⁸

Biograd (Nevesinje)

Literaturna polazišta sa pisanom izvornom građom o Biogradu kod Nevesinja nalaze se u radovima historičara Mihaila Dinića i Desanke Kovačević-Kojić, autora koji su najviše doprinijeli njegovom prepoznavanju i ostavili trajan pečat na ostale autore. Pišući o konjičkom Biogradu, Dinić je ponudio dvije arhivske informacije o Biogradu kod Nevesinja kao usputnu ilustraciju u napomeni.¹⁹ Iako usputni, to su vrlo značajni podaci. Oni su činili okosnicu natuknice „Biograd kod Nevesinja“ koju je svojevremeno Marko Vego ponudio u svojim „Naseljima“.²⁰ U svome djelu o „Gradskim naseljima srednjovjekovne bosanske države“ Desanka Kovačević-Kojić dodaje nove informacije o nevesinjskom Biogradu i njihovu obradu²¹, a ti dodaci su

---

15 DAD, Diversa Cancellariae, LXXIII, 98v.

16 P. Anđelić, Srednjovjekovni gradovi u Neretvi, 228-229. Isti, Historijski spomenici Konjica i okoline, 320.

17 Pejo Ćošković, Crkva bosanska u XV. stoljeću, Sarajevo 2005, 248-249, 252.

18 Isto, 284.

19 М. Динић, Земље херцера Светога Саве, 204, напомена 124.

20 М. Vego, Naselja bosanske srednjovjekovne države, 13. Preuzeto u, Mirjana Detelić-Marija Ilić, Beli grad: poreklo epske formule i slovenskog toponima, 93. Dinićevi podaci i u, Hazim Šabanović, Bosanski pašaluk, Svjetlost, Sarajevo 1982, 141.

21 Д. Ковачевић-Кojiћ, Градска насеља средњовјековне босанске државе, 141

našli odraza i u novijoj literaturi.²² Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine registruje Biograd (Udrežnje-Ponori) kao srednjovjekovni grad smješten na vrhu brda Vranjača, na izduženom platou sa oskudno očuvanim tragovima kamena i maltera.²³ Međutim, detaljnija arheološka obrada ovog područja je izostala, a ona je u ovom slučaju vrlo značajna i vrijeme će to pokazati.

Problemski osnov koji proizlazi iz historije nevesinjskog Biograda je upravo pitanje njegovog statusa. Očuvani podaci usloveli su dileme u literaturi. Pitanje je radi li se o utvrđenom gradu – tvrđavi (utvrđi) ili o podgrađu, jer izvjestan broj podataka jasno govori da se radi o naselju. Bez arheoloških istraživanja ne može se odbaciti ni pomisao o širem kompleksu sa utvrdom. Očito je kao prvobitni nukleus postojala utvrda koja je vremenom svoje ime dala naselju formiranom ispod njega. Uglavnom, veći broj očuvanih pisanih informacija ukazuje na egzistiranje naselja (villa, locus) pod imenom Biograd.²⁴

Ispratit ćemo dostupne pokazatelje i prezentirati problemski osnov. Prvi spomen nevesinjskog Biograda je iz decembra 1372. godine. Tada je izvjesni Radoslav Tvrđević podigao tužbu protiv braće Ninoja, Mileška i Rajana Ivanovića, Pokrajca Junakovića i jednog njegovog neimenovanog brata, Pejka Božića, Brajana Predojevića i Miloslava Koščetića zato što su ga opljačkali kod Biograda, oduzimajući mu razne stvari (vosak, kože, tkanine, luk sa strijelama, novac, odjeću i obuću).²⁵ Mjesto pljačke je specifično navedeno (*supra Belgradum citra Neuesignam*), ali svakako bi se radilo o mjestu koje je situirano u blizini lokaliteta koji ima tipično tvrđavsko ime - Biograd.²⁶ Optuženi Ivanovići, Junakovići, Božić, Predojević i Koščetić mogli bi biti sa ovog područja.

22 Синиша Мишић, Хумска земља, DBR International Publishing-Филозофски факултет, Београд 1996, 142; Isti, Биоград, Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља - према писаним изворима - , 45.

23 Ivo Vojanovski-Tihomir Glavaš, Biograd (Udrežnje-Ponori), Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Tom III, 141.

24 Д. Ковачевић-Кojiћ, Градска насеља средњовековне босанске државе, 118, 141.

25 „Radoslauus Tueryeuich ... conqueritur supra Ninoe Iuanouich, Mileschum Iuanouich, Rayanum fratrem eorum, Pocrayeç Junacouich et fratrem dicti Pocrayeç et Peychum Boxich, Brayanum Predoeuich et Milossaum Coscetic, dicens supra Belgradum citra Neuesignam acceperunt michichi [tako] violenter res infrascriptas: In primis de cera valorem yperperorum XX, in pellibus yperperos VIII, brachia panni IIII^{or}, unus archus cum sagittis, clamis cum caputeo, yperperi III in grossorum, cordam I, scharselam, camisiam, serbolas, caligas, techarellum” (5.12. 1372), DAD, Lamenta de foris I, 89v.

26 Desanka Kovačević-Kojić je izvod iz dokumenta prenijela kao: „sub Biograd circa Nevešinje“, Д. Ковачевић-Кojiћ, Градска насеља средњовековне босанске државе, напомена 43 на страни 118.

Informacija iz marta 1373. i februara 1374. godine mogle bi se odnositi na nevesinjski Biograd, mada to izrijeком nije navedeno. Marta 1373. godine izvjesni Ozerko Pripčić iz Biograda (*Osercus Pripčich de Bielgrado*) je prodao Dobroslavu i njenog sina Radoslava đakonu Marinu Saraki za 20 dukata.²⁷ Februara 1374. godine đakon Marin Saraka je Dobroslavu i Radoslava prodao Petrelu Maseli iz Ankone po istoj cijeni. U ugovoru je navedeno da je Marin iste kupio od Ozerka Pripčića iz Biograda (*Ossercho Pripčich de Bielgrado*).²⁸ Zraku uporišta da se radi o nevesinjskom Biogradu može da pruži informacija da je neki drugi Pripčić iz toga vremena povezan za Nevesinje, kao što je to vlasteličić Pribil Pripčić spomenut 1390.²⁹ Međutim, postoje Pripčići toga vremena i na trebinjskom području, kao što je to Radoslav Pripčić (1377).³⁰ Prednost dajemo nevesinjskom Biogradu.

Podatak iz februara 1397. godine izvjesno navodi nevesinjski Biograd. Tada je Radoslav Radmilović iz Biograda iz Nevesinja (*Radoslaus Radmillouich de Bielgrad de Neuissigna*) sklopio ugovor o dvogodišnjoj službi sa mornarom Jurkom Petrovićem. Za Radoslava se kao jamac pojavljuje izvjesni mornar Ostoja Mirković. Pored hrane i odjeće Radoslav bi za dvije godine imao zaradu od deset perpera dubrovačkih dinara.³¹ Navedena informacija definira vezanost Biograda za Nevesinje ali ne i kao tvrđavu.

---

27 „Ego quidem Osercus Pripčich de Bielgrado confiteor quod Dobrosclauam et Radosclauum eius filium ibidem presentes meos servos ibidem presentes, volentes et consentientes vendidi dyacono Marino de Saracha ibidem presenti pro ducatis auri viginti, quos habui et recepi a dicto dyacono Marino” (31.3. 1373), М. Динић, Из Дубровачког архива, III, 29.

28 „Ego quidem dyaconus Marinus de Saracha confiteor quod Dobrosclauam et Radosclauum eius filium meos servos quos emi ab Ossercho Pripčich de Bielgrado venditi petrello Maselli de Ancona pro ducatis viginti, quos habui et recepi ab ipso Petrello pro integra et completa solucione ipsorum” (23.2. 1374), М. Динић, Из Дубровачког архива, III, 30.

29 „Radoueç Bogoslalich hominem Pribilli Pripcich facit manifestum quod ipse se obligat et promittit Pribigne Bogoeuich pro una vacha que fuit derobata ipsi Pribigne in Neuissigna” (9.3. 1390), Isto, 70. Tekstovi ugovora u, E. Kurtović, Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341-1526), 1, Institut za historiju-JU Historijski arhiv Sarajevo, Sarajevo 2019, 213.

30 „Radoslauus Pripčich de Tribunio” (9.11. 1377), DAD, Debita Notariae, VIII, 100v. Tekst ugovora u, E. Kurtović, Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne I/1 (Ispisi iz knjiga zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku 1365-1521), ANU BiH, Građa XXXI, CBI Knjiga 2, Sarajevo 2017, 17.

31 „Radoslaus Radmillouich de Bielgrad de Neuissigna facit manifestum quod ipse se locat et operas suas Jurcho Petrouich marinario ... Hostoya Mirchouich marinarius constituit se plegium et paccatorem dicto Jurcho” (20.2. 1397), DAD, Diversa Cancellariae, XXXII, 26. Tekst ugovora u, E. Kurtović, Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne 1, 323.

S obzirom na pretpostavku da je nevesinjski Biograd razvijeno naselje ispod utvrde, na njega bi se odnosile i informacije iz septembra 1419. godine. Radi se o tužbi podignutoj protiv neimenovane braće Rajčića, Budojevića i Rozančića iz naselja Biograd (*de villa Biograt, de dicto loco*), te braće Grebešića, Mrđenića i Doplića. Oni su optuženi da su u Biogradu (*in dicta villa*) otuđili konja sa tovarom žita, odjeću, obuću, oružje, ovna i novac.³² Identifikacija villa i locus uz naziv lokaliteta Biograd ukazivali bi na seosko naselje ili podgrađe.³³ Sve navedeno ostalo bi pretpostavka. Međutim, neke dodatne informacije ipak mogu ići u prilog da se u ovom slučaju radi o nevesinjskom Biogradu.

Izvjescni Budojevići se spominju na nevesinjskom području u odgovarajućem vremenskom tajmingu koji bi išao u prilog da je informacija iz septembra 1419. godine vezana za nevesinjski Biograd. To su Petuj Budojević (1411) i braća Ivko i Radosav Budojević (1422), ljudi vojvode Radosava Pavlovića. Oktobra 1411. godine Vratko Radmanić podigao je tužbu protiv Radoja Bogdanovića, Petuja i Radmila Gradkovića te Petuja Budojevića zbog pljačke izvršene u Nevesinju.³⁴ Za braću Ivka i Radoslava Budojevića spomen iz decembra 1422. godine nije u vezi sa Nevesinjem, ali je vezivna karika u sklapanju mozaika o biogradskom i nevesinjskom području. Radi se o optužbi koju je Radiša Bolčić podigao protiv braće Radivoja i Vitasa Miljića (?), braće Vukasa i Radoslava Duplića, braće Budislava i Milata Mrgojevića (?), te braće Ivka i Radoslava Budojevića, inače svih označenih kao ljudi vojvode Radosava Pavlovića, a zbog pljačke robe u vrijednosti od 60 perpera.³⁵ Uz Budojeviće

32 „supra duos fratres vocatos Raycich de villa Biograt et supra duos alios fratres Budoyeuich de dicta villa et supra duos alios fratres Rosanicich de dicto loco et supra duos fratres Grebesich et duos Mergienich et duos Doplichia” (5.9. 1419), DAD, Lamenta de foris, IV, 75. Tekst tužbe u E. Kurtović, Ispisi građe za historiju srednjovjekovne Bosne (Lamenta de foris – Tužbe kaznenih djela učinjenih izvan grada, Svezak IV, 1419-1422, Državni arhiv Dubrovnik), Vlastito izdanje, Sarajevo 2020, 33.

33 Locus, villa u, Д. Ковачевић-Кojiћ, Градска насеља средњовјековне босанске државе, 134, 137, 141.

34 „Vrathus Radmanich ... conqueritur supra Radoe Bogdanouich et Pethui Gradchouich et Radmilum Gradcouich et Petui Budoeuich. Eo quia iam est mensis elapsiis suprascripti acceperunt sibi violenter in Neuesigna triginta unum yperperos in denariis et duas clamides, socham unam, unam interulam et unam çonam. Ex quibus rebus restituerunt sibi unam supradictorum clamidum, socham, interulam et zonam et biretum quod ei abstulerant” (19.10. 1411), DAD, Lamenta de foris, II, 98.

35 „Radissa Bolcich ... conqueritur supra Radiuoy Miglich et Vitas eius fratrem et Volchas Duplich et Radossauum eius fratrem et Budissauum Merghiouich et Milat eius fratrem et Radossauum Budoeuich, Iuichum eis fratrem, omnes homines Radossauu vouiude. Eo quia predicti accusati acceperunt dicto accusatori violenter tot mercantias qui ascendunt ad summam yperperorum sexaginta” (7.12. 1422), DAD, Lamenta de foris, V, 113v.

su spomenuti Mrgiovići (*Merghiouich*) i Duplići (*Duplich*), koji se također spominju 1419. godine (kao: *duos Mergienich et duos Doplichia*).³⁶

Specifična prezimena *Doplich/Duplich*, *Merghiouich/Mergienich* u podacima iz 1419. i 1422. i *Miglich* u podatku iz 1422. godine izvjesno su vezana za nevesinjski Biograd. To potvrđuje informacija iz februara 1436. godine. Trojica tužitelja Radašin, Radonja i Vočin Bosinović te Radivoj Pribisalić podigli su tužbu protiv većeg broja ljudi iz naselja Biograd kod Nevesinja (*homines ville de Biograd de Neuissina*) zbog pljačke i ranjavanja. Kao optuženi nabrojani su braća Radivoj i Radonja Novaković, braća Radivoj i Vitas Milić (*Radiuoy et Vitas fratres Millich*), Milat i Budislav Mrđević, njihov sinovac Borislav (*Millath et Budissaum fratres Mergioeuich et Borissaum eorum nepotem*), Dabiša Sanačić, Radak Gojović, Radoslav Doplič (*Radossaum Doplich*), Vukašin rođak Ostoje, Nikola i Brajko Miokošević, braća Radivoj i Jakalo Tvrtković, braća Dobrovoj i Milorad Brajanović, Radonjam rođak Vojhne, Radovan Pergomet, Božidar Likošević, Milovac Grbac i mnogi drugi kojima imena nisu znali iz navedenog naselja (*et multos alios quorum nomina ignorant de dicta villa*). Dodatno je kao svjedok naveden Ljuboje Dobretković, župan iz naselja Biograd (*Liuboe Dobretchovich zupan de villa de Biograt*).³⁷

Četvrti poznati Budojević kojega namjeravamo povezati uz Nevesinje i Biograd je Luka. On se oktobra 1441. godine spominje u ugovoru o trogodišnjem služenju na brodu (Lucas Budoeuich de Venesigne).³⁸

36 (5.9. 1419), Lam. de foris, IV, 75.

37 „Radassinus Bosinouich et Radogna Bosinouich et Voccin Bosinouich et Radiuoy Pribissalich] coram domino Rectore ser Marino Mi. de Restis conquerunt supra homines ville de Biograd de Neuissina, videlicet, supra Radiuoy et Radognam fratres Nouachouich et supra Radiuoy et Vitas fratres Millich et Millath et Budissaum fratres Mergioeuich et Borissaum eorum nepotem et Dabisium Sanacich et Radach Goyouich et Radossaum Doplich et Vuchassinum filiastrum Hostoye et Nicolam et Braychum Miochosseuich et Radiuoy et Jachalo Tuertchouich fratres et Dobrouoy et Milloradum fratres Brayanouich et Radognam filiastrum Voychne, Radouanum Pergometh et Bosidar Lichosseuich et Milloaz Gerbaz et multos alios quorum nomina ignorant de dicta villa. Eo quia dicti acusati per vim acceperunt ipsis Radassino et Radogne et Vogcin et Radiuoy treginta castratos et duos boues magnos et yperperos septuaginta in grossis et unum ensem et unam cortelissiam et duas clamide de rassa et duas gonellas et duas zupas et duas camisie et paria duo caligarum et unum de lana et unum capellum et viginti pelles irchorum et brachia X rasse et brachia duo panni rubey et libras tres cere et unam libram sete. Et de pluri vulnerauerunt suprascriptum Radiuoy Pribissalich in una manu, videlicet, in dextra et vulnerauerunt Radognam Bosinouich in unam manu, videlicet, destra, videlicet, in duobus digitis et vulnerauerunt ipsum in capite. Omnia vulnera cum sanguinis effusione. [Testes:] Liuboe Dobretchouich zupan de villa de Biograt” (13.2. 1436), DAD, Lamenta de foris, XI, 44.

38 „Lucas Budoeuich de Venesigne locauit se et operas ad standum cum Pasquali Bigolinouich patrono barche, presente et conducente, pro annis tribus proxime futuros, promittens ipse

Ovom nizu informacija o nevesinjskom Biogradu pripadaju i dvije iz 1425. i 1428. te jedna iz 1454. godine. Septembra 1425. godine za napad i premlaćivanje na području Nevesinja (*in Neuesigne*) osuđen je Ratko Radosalić iz Biograda u Nevesinju (*de Bielgrad de Neuesigne*).³⁹ Augusta 1428. godine dubrovački vlastelin Damjan Menčetić podigao je tužbu protiv svoje sluškinje Vukne i njenoga brata Miloslava Gojakovića čovjeka vojvode Radoslava Pavlovića iz Biograda kod Nevesinja (*de Neuesigne Biograt*).⁴⁰ Jula

---

Lucas toto dicto tempore trium annorum stare cum dicto Pasquali et ei fideliter obedire et seruire in omnibus suis agendis licitis et honestis et ab eo non aufugere nec recedere et nec ei nec in bonis eius furtum nec dampnum aliquod non inferre nec inferri se fuerit non consentire quinyimo eius res et bona fideliter custodire et saluare more boni et fidelis famuli. Qui quidem Pasqual econuerso et super se et bona sua se obligauit ipsum Lucam tam egrum quam sanum toto dicto tempore secum tenere et eum pascere, nutrire, vestire et calciare secundum condicionem suam necnon in fine dictorum trium annorum dare et soluere eidem Luce pro suo salario tempus predicto yperperos viginti in contatis” (4.10. 1441), DAD, Diversa Notariae, XXV, 122v.

39 „Radouaç Bogauçich ... conqueritur supra Ratchum Radosaglich de Bielgrad de Neuesigne. Eo quia dictus accusatus his elapsis diebus verberauit accusatorem predictum in Neuesigne acriter cum uno fuste per caput et dorsin cum vulneribus et liuoribus et sanguinis effusione” (30.9. 1425), DAD, Lamenta de foris, VI, 157.

40 Sa strane: „Querela.” „Ser Damianus de Menze coram nobili et sapienti viro domino Rectore ser Vita de Resti conqueritur supra Vuchnam eius famulam et Miloslauum Goiachouich, hominem Radossauuy vayuode et fratrem dicte Vuchne de Neuesigne Biograt. Eo quia heri sero habito tractatu et ordini inter se dicta Vuchna subtraxit multas res de domo dicti ser Damiani et illas secum transduxit in Umbla ubi erat dictus eius frater Milossauus et eam expectabat quarum rerum sibi dedit unum biretum paruulum a puero de veluto cum perlis et uno bottono argenti, unum ensem, tria cocleria argenti, platenas duas stagni, unum cossomaze, duos fazolletos, unum par subtularium, duas toualeas. Quas omnes res ut supra per dictam Vuchnam famulam dicto eius fratri datas. Idem Miloslauus secum asportauit et multas alias res et bona asportasset, nisi villani ipsius ser Damiani se perpendissent et dictam Vuchnam cum dictis rebus cepissent. Testes: Pribissauus Percheta, Bogsa Pribasseuich, Radogna Miladinouich” (27.8. 1428), DAD, Lamenta de foris, VIII, 72v. Ispod: „Die XXVIII augusti. Vuchna famula suprascripti ser Damiani ut supra accusati constituta personaliter coram prefato domino Rectore ser Vita de Resti et suis iuratis iudicibus ser Clemente de Bodaza, ser Dobre de Binzola et ser Matheo de Gradi et ser Martolo de Zammagno, et interrogatus ac diligenter examinatus supra querela suprascripta ut de plano diceret veritate, sponte et absque aliqua tortura dixit et confessa fuit verum esse quia dum ipsa de mandato et comissione dicti sui patroni iuisset ad standum in Umbla in domo et cumnutrice dicti patroni sui fuit subgesta et inducta per Mirosauum Goiacoich fratrem suum predictum ut illas res quas posset de domo dicti sui patroni subtraheret et illas sibi daret et secum se transduceret. Que tandem sic instigata et disportam die contenta in querela clam de dicta domo subtraxit omnes res descriptas in querela suprascripta, saluo quod dixit biretum fuisse de panno et coclearia argenti non fuisse insidio. Que omnia dictus eius frater habuit et ab ea recepit et secum vias asportauit. Et ulterius dixit accepisse unam gonellam panni viridis a domina sua cum asolis argenteis in manicis, item unam gonellam

1454. godine za pljačku su optuženi Radivoj Tvrtković i izvjesni Jekalo. Pljačka (i porijeklo pljačkaša) se desila ispod kastela u Biogradu u Nevesinju (*sopra Radiuoi Tuertchouich e Yachalo soto chastel de Biograd de Neuesigna tolse una zentura ...*).⁴¹ Optuženi su zapravo braća Radivoj i Jakalo Tvrtković koje spominje i tužba iz februara 1436. godine.⁴²

U namjeri da informaciju koja spominje ljude iz Biograda u podatku iz 1419. godine povežemo uz nevesinjski Biograd, u čemu se i uspjelo, učinili smo operativnim i niz drugih informacija o nevesinjskom Biogradu.⁴³ Potvrđujemo stav da poznati arhivski podaci najprije govore o naselju Biograd na području Nevesinja.⁴⁴ Informacija iz 1454. godine se ne odnosi na utvrdu Biograd nego se spominje utvrda (kastel) u Biogradu što je Mihailo Dinić već dao kao postavku

---

panni viridis vetustam cum asolis aliquibus super mancis argentis que erat Lucie, sanguinee dicti sui patroni, unum lenteamen vetus, unum tapetum, unam calderiam rami et unum spectum, unum par subtularium. Que res statim restituit cum fuit capta et detenta”, Isto. Na sljedećoj strani: „Sententia”. „Die XXVIII octobris 1428. Per nobilem et sapientem virum dominum Rectorem ser Petrum de Lucaris sedentem pro tribunali una cum suis iudicibus ser Andrea Mar. de Volzo, ser Clemente de Bodaza, ser Matheo de Gradi et ser Martolo de Zamagno, viso lamento et examinatis contrascriptis necnon forma iuris et statutorum superinde loquentium, Christi nomine inuocato, sententialiter condemnata fuit Volchna, olim famula ser Famiani de Menze latra publica quia loco et tempore in lamento contentis furata fuit dicto ser Damiano de Menze tot res et bona que extimate in totum fuerunt cum pena yperperorum nonaginta sex, de quibus rebus sic extimatis quia ipsa Volchna restituit, res valoris yperperos XVI, videlicet, sexdecim et restet pro capitale ipsarum rerum et bonorum restituere yperperos octo, sententiata et condemnata fuit ad soluendum pro dicto capitali dictos yperperos octo dicto ser Damiano Menze et pro pena eorum iuxta ordinem yperperos septuaginta duos usque per totum mensem januarii proxime futurum. Quos denarios in totum yperperos octuaginta si dicta Volchna ut supra condemnata ad dictum terminum non soluerit quia tunc sibi nasus a facie amputetur et abscedatur ita quod a facie ipsa seperetur”, Isto, 73.

41 „Radosau et Vochosau Obradouich davanti miser lo Rector de Raguxi ser Nichulin de Baseglo fa lamento sopra Radiuoi Tuertchouich e Yachalo soto chastel de Biograd de Neuesigna tolse una zentura con la chortelessa e perperi 3 in la borsa e una gupa et chamixa e uno mantelo de rassa bianca e dui barette vaglenize e dui sachi de pani” (4.7. 1454), DAD, Lamenta de foris, XXVII, 2v.

42 „Radiuoy et Jachalo Tuertchouich fratres” (13.2. 1436), DAD, Lamenta de foris, XI, 44.

43 „supra Belgradum citra Neuesignam” (5.12. 1372), DAD, Lamenta de foris I, 89v; „de Bielgrad de Neuissigna” (20.2. 1397), Diversa Cancellariae, XXXII, 26; „de villa Biograd ... in dicta villa” (5.9. 1419), Lamenta de foris, IV, 75; „homines Radossau voiuode” (7.12. 1422), Isto, V, 113v; „de Bielgrad de Neuesigne” (30.9. 1425), Isto, VI, 157; „Miloslauum Goiachouich hominem Radossauy vayuode et fratrem dicte Vuchne de Neuesigne Biograd” (27.8. 1428), Isto, VIII, 72v. „homines ville de Biograd de Neuissina, ... de dicta villa ... Liuboe Dobretchovich zupan de villa de Biograd” (13.2. 1436), Isto, XI, 44; „soto chastel de Biograd de Neuesigna” (4.7. 1454), Isto, XXVII, 2v.

44 Д. Ковачевић-Кojiћ, Градска насеља средњовјековне босанске државе, 134.

tumačenja datog izvora.⁴⁵ Prema očuvanim pisanim izvorima mjesto i uloga utvrde ne pokazuje se relevantnim krajem XIV i u XV stoljeću. Područje Nevesinja držali su Sankovići⁴⁶, ali izostaju spomeni vezani za Biograd. Na području naselja Biograd svoje ljude ima vojvoda Radoslav Pavlović (1422-1428).⁴⁷ Pitanje je do kada su Pavlovići imali svoje ljude na ovom području, a po svemu bi se možda moglo reći do vremena vladanja u Trebinju kada ih smjenjuju Kosače. Župan u naselju Biograd (1436) upućuje na upravni centar na području Nevesinja.

Informacije o nevesinjskom Biogradu prisutne su u spisima Dubrovačkog arhiva i poslije pada Bosne. Novembra 1464. godine Radoslav Radohnić iz Biograda iz Nevesinja (*Radossauum Radochnich de Bieogrado de Neuesigne*) obavezao se, uz saglasnost oca Radohne Radovinovića, na petogodišnju službu i učenje tekstilnog zanata kod Sredana Brajanovića.⁴⁸ Njegov brat je Radivoj Radohnić. Januara 1467. godine Radivoj (*Radiuoy Radochnich de Neuesigne de villa Biograd*) se uz jamstvo brata obavezao na šestogodišnju službu kod Ruska Teodora.⁴⁹ Juna 1465. u tužbi i maja 1479. u jednom ugovoru spomenuti su ljudi Kosača iz Biograda i Nevesinja.⁵⁰ Početkom novembra 1469. godine u

45 Dinić navodi: У херцеговој земљи помињу се чешће још два Београда, требињски и невестињски - ... У последњем је постојао 1454. год. и “кастел” (sotto chastel de Biograd de Nevessigna), М. Динић, Земље херцег Светог Саве, 204, напомена 124. То је другачије пренесено у, М. Vego, Naselja bosanske srednjovekovne države, 13; М. Detelić-Marija Ilić, Beli grad: poreklo epske formule i slovenskog toponima, 93.

46 Ј. Мијушковић, Хумска властоска породица Санковићи, 50-51.

47 (7.12. 1422), DAD, Lamenta de foris, V, 113v; (27.8. 1428), Isto, VIII, 72v.

48 (27.11. 1464), DAD, Diversa Cancellariae, LXXII, 51. Tekst ugovora u, E. Kurtović, Arhivska građa za historiju srednjovekovne Bosne 3, 1306.

49 „Ruschus Theodori conduxit et accordauit Radiuoy Radochnich de Neuesigne, de villa Biograd, presentem in etate constitutum et se et opera suam locantem ad standum cum dicto Ruscho annis sex proxime futuris, ipsi seruiendum, laborandum, obediendum, non furandum, non discedendum nec furari volentibus permittendum sed in omnibus bene et composite dicto Ruscho obbediendum. Qui Radiuoy dictus Ruschus promisit et promittit toto predicto tempore annorum sex ipsum domi tenere, tam egrotum quam sanum, alere, vestire et calciare et bene tractare et tandem pro eius mercede eidem dare ducatorum auri octo. Pro quo Radiuoy in omnibus ab eo attendendis se constituerunt plegios et satisfactores Thadeus Mar. de Nale et Radossauus Radochnich, frater dicti Radiuoy ad melius tenendum” (20.2. 1467), DAD, Diversa Notariae, L, 121v. Prekriženo. Ispod: „Die 12 octobris 1471. Cassa voluntate partium”, Isto.

50 „Braychus Bosidarouich ... contra Vladichum Milatouich de Biograd jurisdictionis herceg ... contra Vladissauum Vochcich et Stiepchum Vochcich et Sracinum Vochcich omnes fratres de Neuesigne jurisdictionis herceg. Item contra Radouazium Radiuoeuich de dicto loco Neuesigne” (25.2. 1465), DAD, Lamenta de foris, XXXVI, 168v; „... Vladich Millatouich de Biogradi et Vuzeta Millatouich de Biogradi et Bratouinus Borissalich de Biogradi et Marcus

jednoj tužbi protiv robaca među optuženima je spomenuto i nekoliko osoba iz Biograda.⁵¹ I u osmanskim popisima se nevesinjski Biograd prati kao selo. U popisu iz 1468/1469. Biograd je selo u nahiji Nevesinje.⁵² Tako je i u popisu iz 1477. godine.⁵³

Biograd (Trebinje)

Trebinjski Biograd je u literaturi nešto manje poznat, mada je Mihailo Dinić skrenuo pažnju na njegovu egzistenciju.⁵⁴ Đuro Tošić je evidentirao selo Biograd smješteno u trebinjskoj Površi. Tradicija o njemu nije očuvana a nema značajnijih materijalnih ostataka osim stećaka. Arhivske potvrde o ovom naselju su izostale.⁵⁵ Arheološki leksikon Bosne i Hercegovina registrira srednjovjekovnu nekropolu.⁵⁶ Naselje Biograd nalazi se na nekoliko kilometara jugozapadno od Trebinja, pripada Općini Trebinje, Mjesnoj zajednici Petrovo polje sa sjedištem u naselju Rasovci.⁵⁷ Pored naselja Biograd prolazi put iz Dubrovnika u Trebinje.

Mada je svaki Biograd refleks grada, utvrde, problemski osnov trebinjskog Biograda je upravo izostajanje informacija o njegovim tvrđavskim karakteristikama kako u pisanim vrelima tako i u arheologiji. Pronađena

---

Budachouich de Popouo et Radassinus Vuchossalich de Biogradi” (24.5. 1479), *Diversa Notariae*, LXIV, 5v-6.

- 51 „Vocosauua Radoucich de Biograd, Iuanis Braycouich de Biograd, Bugliat Polinnicich de Biograd, Iuanis filius Radossau dicti Scriuina de Cragni de Neuesigne, Migliach de Priedolie, Stiepanus et Radanus fratres Milchnichii de Priedolie ... fratres Millinchnichi ... fratrum Millinchnichii” (4.11. 1469), М. Динић, Из Дубровачког архива, III, 152-153.
- 52 Selo Bilgrad, domova 132, neoženjenih 24, Prihod 6.874, „Sumarni popis sandžaka Bosna iz 1468/69. godine”, (priredio Ahmed S. Aličić), Islamski kulturni centar, Mostar, 2008, 59. Nije poznato da je Biograd sjedište nahije Nevesinje kako se navodi u, С. Мишић, Хумска земља, 142; Isti, Биоград, 45. Uporedi, Н. Šabanović, Bosanski pašaluk, 141.
- 53 Selo Belgrad, pripada Nevesinju, Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina, (priredio Ahmed S. Aličić), Orijentalni institut, Sarajevo 1985, 206, 446-447.
- 54 М. Динић, Земље херцеза Светога Саве, 204, паромена 124.
- 55 Ђуро Тошић, Требињска област у средњем вијеку, Историјски институт, Београд 1998, 24.
- 56 U pravoslavnom groblju detektirano je deset stećaka u obliku ploča, Nada Miletić, Biograd, Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Tom III, 169.
- 57 Mjesna zajednica “Petrovo polje” sa sjedištem u Rasovcu obuhvata naseljena mjesta: Varina Gruda, Čičevo, Rasovac, Uvjeća, Velja Gora, Zgonjevo, Premišlja, Kremeni Do, Poljice, Luka, Lapja, Petrovo, Volujac i Bijograd. Grad Trebinje, Mjesne zajednice, (<https://trebinje.rs.ba/centar-za-usluge-gradjanima/mjesne-zajednice/>), pristup ostvaren 22.6. 2021).

je samo jedna informacija, u formi podgrađa – Podbiograd, koja ukazuje na egzistenciju obližnje utvrde. Izvjesno je da je današnje naselje polazište za proučavanje njegove starine. Ovdje prikupljene informacije ukazuju na razvijeno stočarstvo. Od sitnije vlastele na ovom području spominje se Milica Radivojevića.

Nekoliko informacija nemaju precizne upute da bi se moglo raditi o trebinjskom Biogradu. Jula 1408. godine Ljeljko (?) Miogostić iz Biograda (*Glechcho Miugostich de Bielgrat*) prodaje Bogetiću Tormenti i Utješenu Bogčiću kobilu za 14,5 perpera dubrovačkih dinara.⁵⁸ U drugoj polovini marta 1412. godine Dobrovoy Bogojević podiže tužbu protiv Mladina Bogosalića iz Biograda zbog krađe dva kupela žita izvršene u kod (crkve) Svete Ursule u Dubrovniku. Žito je Dobrovoyu prevezio Branoje Milinović.⁵⁹ Crkva Svete Ursule je krajnja tačka šireg dubrovačkog gradskog prostora⁶⁰, na raskrsnici puteva prema Konavlima i putu koji je išao preko Trebinja i moguće je da je Mladin Bogosalić upravo iz trebinjskog Biograda.

Prvi konkretniji pokazatelj koji detektira Biograd na trebinjskom području je iz druge polovine maja 1420. Ratko Obradović i Ljubiša Golubić podižu tužbu protiv braće Radića i Ljubenka, sinova Ljubiše Bogdančića, zbog pljačke izvršene nad njima i Obradom Golubićem koji je premlaćen. Premlaćivanje i krađa robe i stvari desila se na putu prema Srbiji (Despotovina/ Sclauonia) u Trebinju u Podbiogradu (*in Tribigne aggressi sunt Subtus Biograd*).⁶¹ Djelatnost vlastele Bogdančića dio je opće kampanje koja se provodila protiv Dubrovčana u tom periodu. Spominjanje Podbiograda ukazivalo bi na naselje koje se razvijalo ispod utvrđenog mjesta. Ovo je jedini poznat spomen Podbiograda. Kako ostaci utvrde izostaju moglo bi se pretpostavljati da je i u ovom slučaju naselje uz utvrdu preuzelo ime ranije utvrde.

Uobičajene aktivnosti prate se u naselju u kasnijim dokumentima. Marta 1427. godine Božičko Radčić, iz Trebinja iz Biograda (*de Tribigne de*

---

58 (6.7. 1408), DAD, Diversa Cancellariae, XXXVII, 84. Tekst ugovora u, E. Kurtović, Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne 2, 583.

59 „Dobrouoy Bogoyeuich ... conqueritur contra Mladin Bogoslaglich de Bilgrad, dicens quod prope Sanctam Ursolam dictus Mladin accepit duos copellos farine per vim quam conducebat ei Branoye Millinouich super uno equo eri destro” (18.3. 1412), DAD, Lamenta de foris, II, 160v.

60 Nella Lonza, Crkvice i pustinjački stan na Sv. Orsuli u kasnom srednjem vijeku, Anali, 57, Dubrovnik 2019, 29-54.

61 (19.5. 1420), DAD, Lamenta de foris, IV, 199. Tekst tužbe u, E. Kurtović, Ispisi građe za historiju srednjovjekovne Bosne (Lamenta de foris IV), 85-86.

Bielgrad), uz saglasnost i jamstvo oca Radača, stupio je u petogodišnju službu i izučavanje zanata kod krojača Vuka.⁶² U Biogradu kod Trebinja Cvjetko Bogosalic je držao vola Ivka Pribojevića, a koji je bio ukraden. Maja 1428. godine Ivko Pribojević je podigao tužbu protiv Milata Dobraševića iz Luga, čovjeka Radosava Pavlovića zbog krađe vola „*de domo Zuietchi Bogosalich de Tribigna de Biograd*“.⁶³ U drugoj polovini oktobra 1434. mesar Radosav Dormitor podigao je tužbu protiv braće Radiše i Branka Milovanovića zbog krađe krave izvršene u Biogradu u Trebinju. Kao svjedoci ove tužbe navedeni su ljudi izvjesne Milice Radivojević.⁶⁴ Navedena Milica pripada sitnijem vlasteoskom krugu koji čeka svoju identifikaciju. Ista je povezana za Biograd kod Trebinja spominje se i kasnije. U prvoj polovini augusta 1439. Oliver Ivanović podigao je tužbu protiv neimenovanih pljačkaša koji su otuđili njegovog vola i kravu koji su bili na čuvanju u Trebinju u Biogradu kod Pribila Radosalića, čovjeka Milice Radivojevice. Kasnije su imenovani i krivci među Vlasima Plišćićima i Branit Gradojević iz Trebinja.⁶⁵

Za Biograd kod Trebinja vezana je i čuvena porodica Novaka Vitčića iz Osojnika u Novim zemljama. Novembra 1444. godine Novak sa sinovima podiže tužbu protiv nekoliko Vlaha Gleđevića zbog krađe tkanina i novca

---

62 (16.3. 1427), DAD, Diversa Cancellariae, XLIV, 123v. Tekst ugovora u, E. Kurtović, Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne 2, 926.

63 „Ifchus Priboeuich ... conqueritur supra Milath Dobrosseuich de Lugh, hominem Radossau Paulouich. Eo quia his presentibus temporibus et diebus ipse accusatus furatus fuit de domo Zuietchi Bogosalich de Tribigna de Biograd unum bouem ipsius Ifchi quem recomiserat ipse Ifchus in dicto Zuietcho. Qui Ifchus dixit dedisse Radiç Bositchouich pro sobina yperperos tres” (3.5. 1428), DAD, Lamenta de foris, VIII, 16.

64 „Radossaus Dormitorius becharius ... conqueritur supra Radissam Millouanouich et Branchus eius fratrem. Eo quia dicti acusatı furati fuerunt ipsi Radossauo unam vacham in Biograd in Tribigna. [Testes:] Famuli Millize Radiuoyeuich” (25.10. 1434), DAD, Lamenta de foris, X, 307v.

65 „Oliuerius Iuanouich ... fecit lamentum, dicens quia furto ablato sibi fuerunt et vias ducti unus suus bos et una sua vacha quas erant ad pascutandum in Tribigna in Bielgrado et quas custodiebat Pribeus Radosalich homo Miliçe Radiuoeuiçe. Et quia nescit fures, reseruans sibi jus inquirendi” (13.8. 1439), DAD, Lamenta de foris, XIII, 12. Ispod: „Die XXVIII decembris 1439. Oliuerius suprascriptus fecit vocari coram domino Rectore ser Junio de Gradi Vigagn Radiuoeuigh sochum et petiit daris sibi sacramentum ut diceret qui fuerunt illi qui furati fuerunt suprascriptis suis bouem et vaham. Et hoc quia ipse Oliuerius intellexerat quod ipse Vigagn sciebat dictos fures, qui vocatos de lato eis sacramento, denunciauit et dixit infrascriptos fuisse fures qui comiserunt furtum predictum: Vlaoe Milenigh et Vlacotta Milenigh fratres, Radogna Petrouigh} de Pliszi, Branit Gradoeuigh de Tribigna”, Isto.

iz kuće njegove udate kćerke u naselju Biograd (*in villa Biograth*).⁶⁶ Rijetko su poznate bračne veze u prekograničnom području, a sam Novak Vitčić je oženjen sa trebinjskog područja kćerkom Branka Krasomirića.⁶⁷

Iz Biograda su i Miliša Radonjić i Radinko Mladinović (*Milissa Radognich de Biogrado habitator in Tribigna ... Radinchus Mladinouich de Biogrado habitator in Tribigne*) koji se kroz dva ugovora maja 1479. godine obavezuju na čuvanje i uzgoj stoke njihovog zemljaka, Dubrovčanina Bratuta Gradojevića. Miliša Radonjić prima 70 grla ovaca i koza te dvije krave, a Radinko Mladinović 54 grla ovaca i koza te devet krava.⁶⁸

Umjesto zaključka

Tri hercegovačka Biograda smještena kod Konjica, Nevesinja i Trebinja imaju raznoliku i bogatu historiju. Izvjesno je da su utvrđena mjesta, odnosno da je istaknuti graditeljski kompleks vidljiv u okolini bio polazište njihovog naziva. Izvjesno je i da su kontinuirani izrazi naseljenosti u svim fazama prošlosti čemu doprinosi geostrateški položaj kojim su kontrolirane važne privredne i vojne komunikacije. To se naročito u ogleda u slučajevima konjičkog i nevesinjskog Biograda, mada su se naselja ispod utvrde kao podgrađa vrlo brzo afirmirala i preuzela prvobitno imenovanje. Trebinjski Biograd spomenut je jedne prilike kao podgrađe, ali izostaju materijalni ostaci za potvrdu utvrde na ovom području. Moglo bi se reći da sva tri Biograda pretpostavljaju sistematska arheološka istraživanja. Konjički Biograd prvi put se spominje u povelji Alfonsa Aragonskog za vojvodu Stjepana Vukčića 1444, a u dubrovačkoj građi 1445. godine. Nevesinjski Biograd se prvi put spominje 1372, dok se trebinjski Biograd prvi put spominje 1408. godine. Konjički Biograd pripadao

---

66 „Nouach Vicich de Osalnik cum filiis suis ... fecit lamentum supra Boguth Peruiench et fratrem dicti Boguth qui vocatur Bogliechnam et Branissam Sainouich Vlachos Glegeuich, dicens quod furati fuerunt in domo filie dicti Nouach maritate, duas gonellas de panno et in denariis conctatis yperperis viginti. Que res erant in una bisazia. Et hoc fuit in villa Biograth” (4.11. 1444), DAD, Lamenta de foris, XVIII, 130.

67 „Nouach Vichcich ... conqueritur supra Mariam eius uxorem. Eo quia in hac ebdomada preterita predicta Maria aufugit clam de eius domo et iuit ad domum Radosloui Branchouich et Pripcini Brancouich et Zochani Branchouich fratribus dicte Marie ...” (8.11. 1411), DAD, Lamenta de foris, II, 108v; „Maria uxor Nouach Vicich per vocem Deyani fili sui ...” (7.4. 1432), Isto, IX, 29.

68 (18.5. 1479), DAD, Diversa Cancellariae, LXXIX, 132. Tekstovi ugovora u, E. Kurtović, Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne 3, 1354.

je Kosačama, dok su nevesinjski i trebinjski Biograd pripadali Pavlovićima. Poslije povlačenja Pavlovića iz primorja nevesinjski i trebinjski Biograd su pod jurisdikcijom Kosača.

TRE BIOGRAD ERZEGOVESI NEL MEDIOEVO

RIASSUNTO

Tre Biograd erzegovesi collocati vicino a Konjic, Nevesinje e Trebinje hanno una storia varia e ricca. È evidente che le fortezze, cioè che il complesso edile accentuato è visibile nei dintorni era il punto di partenza per il loro nome. È evidente che sono continue anche le espressioni dell'abitazione in tutte le fasi del passato, il che è aiutato dalla posizione geostrategica con cui si controllavano le importanti comunicazioni economiche e militari. Questo si vede soprattutto nei casi dei Biograd di Konjic e di Nevesinje, anche se i borghi sotto la fortezza si affermarono come sobborghi abbastanza velocemente e presero il nome originale. Il Biograd di Trebinje è menzionato una volta come sobborgo, ma mancano rimasti materiali per confermare una fortezza in quest'area. Si potrebbe dire che tutti e tre Biograd suppongono sistematiche ricerche archeologiche. Il Biograd di Konjic si menziona per la prima volta nella carta di Alfonso di Aragona per il duca Stjepan Vukčić nel 1444, e nel materiale raguseo nel 1445. Il Biograd di Nevesinje si menziona per la prima volta nel 1372, mentre il Biograd di Trebinje viene menzionato per la prima volta nel 1408. Il Biograd di Konjic apparteneva ai Kosača, mentre i Biograd di Nevesinje e di Trebinje appartenevano ai Pavlović. Dopo la ritirata dei Pavlović dal litorale, il Biograd di Nevesinje e di Trebinje cadono sotto la giurisdizione dei Kosača.

Literatura

- Andelić, Pavao, Srednjovjekovni gradovi u Neretvi, Glasnik Zemaljskog muzeja, Arheologija Nova serija 13, Sarajevo 1958. 179-185.
Andelić, P., Grad Biograd, Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Tom III, Zemaljski muzej, Sarajevo 1988, 213.

- Bojanovski, Ivo - Glavaš, Tihomir, Biograd (Udrežnje-Ponori), Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Tom III, Sarajevo, 1988.
- Čošković, Pejo, Crkva bosanska u XV. stoljeću, Sarajevo, 2005.
- Detelić, Mirjana – Ilić, Marija, Beli grad: poreklo epske formule i slovenskog toponima, Balkanološki institut, Srpska akademija nauka i umetnosti, Posebna izdanja 93, Beograd, 2006.
- Динић, Михаило, Земље херцега Светога Саве, Глас Српске академије наука и уметности 182, Београд, 1940.
- Етимолошки речник српског језика, Свеска 3 (Бе-БЈ), (уредник Александар Лома), Српска академија наука и уметности, Београд, 2008.
- Ковачевић-Којић, Десанка, Градска насеља средњовјековне босанске државе, Веселин Маслеша, Сарајево, 1978.
- Kurtović, E., Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341-1526), 1, Institut za historiju-JU Historijski arhiv Sarajevo, Sarajevo, 2019.
- Kurtović, E., Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne I/1 (Ispisi iz knjiga zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku 1365-1521), ANU BiH, Građa XXXI, CBI Knjiga 2, Sarajevo, 2017.
- Мијушковић, Јованка, Хумска властеоска породица Санковићи, Историјски часопис 11, Београд, 1961.
- Мишић, Синиша, Биоград, Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља према писаним изворима, Завод за уџбенике, Београд, 2010.
- Peco, Almir, The 1444 Treaty between King Alfonso V of Aragon and Grand Duke Stjepan Vukčić, „Reflections on Life and Society in the Western Balkans. Studies in the History of Bosnia and Herzegovina“, Journal of the Faculty of Philosophy (History, History of Art, Archeology), Volume 7, Number 2, Special issue, Sarajevo, 2020.
- Šabanović, Hazim, Bosanski pašaluk, Svjetlost, Sarajevo, 1982.
- Thallózy, Ludvig, Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter, 379, 397; Михаило Динић, Земље херцега Светога Саве, 203-204.
- Тошић, Ђуро, Требињска област у средњем вијеку, Историјски институт, Београд, 1998.
- Vego, Marko, Naselja bosanske srednjovjekovne države, Svjetlost, Sarajevo, 1957.
- Vego, M., Tri povelje o posjedima hercega Stjepana Vukčića Kosače, Most V/19-20, Mostar, 1978.